

Soga om «Ludaalf» 1510 – 1582

Etter mye møye, strev og søken, har vi klart få frem en historisk bakgrunn om Aalf Cornelius Ingesson, eller «Ludaalf» som han rettmessig ble omtalt. Etter gjennomgåelse av de historiske fakta, kan det således ikke på noen måte være tvil om at de etterfølgende historiske nedtegninger er basert på sannheten og bare den. Hvaler, den 4. august 1989 Terje Adolfsen – Øyvind Sand
– Finn Kjølberg

Når det gjelder lutfiskens opprinnelse, har det nærmest vært den naturlige ting i verden for oss Hvaler-boere at den har sitt utspring her. I generasjoner har vi tilberedt og spist den på ekte Hvalervis. At enkelte andre landsdeler hevder å ha opprinnelsen til denne havets delikatess, har aldri vært vesentlig for oss. Før i disse dager.

I arv fra generasjoner til generasjoner

På Hvaler har framstillingsmåten gått i arv fra generasjon til generasjon. Ingen har, før i 1904, sett noen grunn til å nedtegne oppskrifter. Grunnen til at vi på Hvaler ikke har deltatt i diskusjoner, er at vi i alle år har satt mer pri på lutfisken enn å snakke om dem.

At nå opptil flere landsdeler hevder å ha opphavet finner vi etterhvert så uhørt at vi nærmest føler oss forpliktet til å få avkreftet dette en gang for alle. Hvaler er uten tvil «hjemstedet» til lutfisken, og Aalf Cornelius Ingesson alias «Ludaalf» er mannen som fremstår som lutfiskens far. Allerede i 1984 startet vår søken etter den totale sannheten om «Ludaalf» og lutfiskens opphav.

Ville historier

Opp gjennom årene har det versert diverse mer eller mindre ville historier om opprinnelsen. For all del – at folk setter fantasien i sving er i seg selv svært positivt. Imidlertid – historien bak lutfisken er

ikke «vill». Kun er stykke godt «matarbeid». Prøving og feiling var årsaken til at man etterhvert kom frem til en oppskrift som har gitt mang en nordmann et herremåltid av dimensjoner. At hele prosessen foregikk på Hvaler, nærmere bestemt på Vesterøy, gjør oss stolte av å ha tilført den norske matkulturen et vesentlig bidrag.

Aalf Cornelius Ingesson

Dessverre har vi ikke vært i stand til å finne etterfølgere etter Aalf Cornelius Ingesson.

Slektsleddene stoppet ved hans død, i og med at han og hans kone Henrickje døde barnløse.

Lutfiskens far hadde fortjent et ettermæle av dimensjoner. Vi får etter beste evne prøve å gi ham det gjennom våre nedtegnelser.

Aalf Cornelius Ingesson ble født i året 1510. Fødestedet har vi ikke klart å få stadfestet til hundre prosent, men notater forteller om en Østfoldopprinnelse. I seg selv forklarer dette kanskje flyttingen tilbake til Hvalerøyene etter år i «sjøflyktighet»

La oss imidlertid starte med begynnelsen: I sine ungdomsår viste Aalf en bemerkelsesverdig interesse for havet og de ressursene som man fant der. Allerede i svært ung alder viste han interesse for tilberedning og foredling av disse ressursene. Ganske uvalig for en ung mann på den tid! Interessene gikk tidlig også i retning av en karriere som sjømann. Dette førte til hans aller første reise – til København – for å ta den utdannelsen som fikk ham i gang og som gjorde at han etterhvert endte opp som seilskuteskipper i sin svigefars rederi. Veien til den statusen som det den gang var å kunne titulere seg skipper var lang og stormfull, og om vi tolker de historiske fakta rett, ville han nok aldri ha havnet som skipper om ikke svigerfaren hadde hjulpet til. Aalf var nemlig på ingen måte en hard mann, noe som i de dager nærmest var en nødvendighet for å kunne ha kommandoen på et skip. I alle fall ikke i utgangspunktet!

Det han manglet i mydighet tok han imidlertid igjen når det gjaldt omtanke for sitt mannskap.

Dessverre skulle det vise seg at mange tok dette som et tegn på svakhet -en antagelse som så absolutt ikke holdt stikk. Hans mange år til havs lærte ham å ta det onde ved roten og de som tok hans omtanke som et svakhetstegn og dermed ville benytte seg av dette, kom til å angre dypt og inderlig. Aalf Cornelius var en mann som visste å sette hardt mot hardt når han ble tilstrekkelig presset, skulle det vise seg.

Hendrickje Dons, rederdatter....

Som tidligere nevnt var svigerfaren en medvirkende årsak til at Aalf's karriere til sjøs tok fart. Før man får en svigerfar må man imidlertid ha en kone. Fra utdannelsen i København gikk ferden for Aalf til Holland og den hollandske flåten. I og med at han hadde en grunnutdannelse fikk han forholdsvis raskt hyre som befal på en skute. Det var under landligge i Amsterdam han traff sin tilkommende hustru, Hendrickje Dons, rederdatter..

I de tiders svært moralske samfunn, skulle det imidlertid ta ennå noen år før steget inn i den hellige ektestand var et faktum. I mellomtiden skulle det vise seg at Aalf kom meget godt overens med sin fremtidige familie og han ble etter forholdsvis kort tid akseptert som Hendrickjes fremtidige ektemann.

Dermed startet også klatringen på rangstigen og to år etter dette igjen, ble ekteskapet stadfestet og Hendrickje tok navnet Ingesson i besittelse. Naturlig nok bosatte de seg i Amsterdam og ble boende her til Aalf sa farvel til livet på havet.

Fast gjest i byssa

Den gang var det vanlig med portugisisk besetning i byssa, og i så måte fulgte Aalf og Dons rederi tradisjonene. At portugiserne har lange mattradisjoner når det gjelder havets ressurser er ingen ny kunnskap. Spesielt var tilberedning av fisk noe som interesserte Aalf i høyeste grad. Vi kan nok fastslå at ideen om luting av fisk kom fra disse hyppige visittene i byssa og i samtaler med sitt portugisike mannskap. Spesielt en mann ved navn Carlos Baptista lærte Aalf mange av datidens gastronomiske hemmeligheter. Garnityret vi i dag kjenner som en vesentlig del av lutefiskmåltidet snappet han nok opp ett og annet om, i sine mange timer i byssa sammen med Carlos Baptista. Saltet fisk var i disse dager standard proviant på skutene. Med det, en fare for svært ensformig kost. Aalf hadde ideer som gikk på oppbevaring og foredling og vi kan i den sammenheng, i ettertid, fastslå at han uten tvil var en pioner på dette området.

Dessverre skulle det vise det seg at mannskapet ombord på skuta som Aalf førte, aldri fikk nyte godt av det som vi senere kjenner som lutefisk, men til gjengjeld hadde mannskapet på Aalf's skute et langt mer variert kosthold enn det som var vanlig i de tider. Vi vil nok tro at dette var en av grunnene til at Aalf i flere år hadde et svært trofast mannskap med en langt mindre dødlighet enn normalt.

Den ukjente sykdommen

Allerede i en alder av 52 år måtte Aalf gi avkall på livet til sjøs på grunn av det som den gang kunne kalles en ukjent sykdom, men som vi idag kjennt som reumatiske lidelser. I året 1562 mønstret han av, men begynte umiddelbart å lete etter et sted hvor han kunne tilbringe sin alderdom. Langt fra storbyen. I 1574, etter å ha prøvet det ene stedet etter det andre, fikk han endelig ideen om å prøve gamlelandet Norge igjen. Problemet var klimaet og virkningen det hadde på hans reumatisme, men det skulle vise seg å være en ubegrunnet frykt. Allerede dn gang kjente man til Hvaler-øyene som et sted der dagene med sol var lange og gode. Aalf fant sitt paradys, tok med seg Hendrickje (dog etter tid med overtalelser) og flyttet for siste gang.

Ro i sinnet

Endelig, etter mange års søken kunne han slå seg til ro. Vesterøy på Hvaler ble hans siste kjente bosted og her ble han boende til han fylte 72 år. Men betegnende nok døde han ikke på Hvaler. Det siste åndedrag tok han i Amsterdam i 1582, under et besøk i sin kones hjemby. For selv om Aalf fant sitt paradys på Hvaler, klarte aldri Hendrickje å finne seg helt hjemme så langt fra storbyen som hun vokste opp i. For henne var imidlertid mannens lykke så vesentlig, at man aldri hørte henne klage på dette. Til gjengjeld fikk hun med seg Aalf med jevne mellomrom tilbake til familien og byen hun elsket over alt på jord – Amsterdam!

Etter Aalf 's død vendte Hendrickje aldri tilbake til Hvaler. Også hun trakk sitt siste åndedrag i Amsterdam – i 1585 – tre år etter Aalf. Hendrickje Dons Ingesson ble 74 år